

№ 33 (626)
Верасень 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Юбілей: паўстагоддзя Дзятлаўскага музея –** стар. 2
- **Развагі: будучыня Слуцкага краязнаўчага музея –** стар. 3
- **Выданне: унікальны запіс беларускага вяселля –** стар. 4
- **Асоба: Ядвіга Дамінікаўна Грыгаровіч –** стар. 6

З пачаткам новага
навучальнага года!

Фота Яўгена БРУНДУКОВА

Клопат пра развіццё Полацка — агульны

Па ініцыятыве грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» ў намесніка старшыні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Наталлі Качанавай адбылося абмеркаванне пытанняў перспектывы развіцця гістарычнага цэнтра горада Полацка.

У абмеркаванні прынялі ўдзел міністр культуры Барыс Святлоў, старшыня ГА «Беларускі фонд культуры» Уладзімір Гілеп, дацэнт Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта Уладзімір Цялежнікаў, адказныя асобы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

Была падкрэслена выключная значнасць старажытнага Полацка як калыскі беларускай дзяржаўнасці і пачатку хрысціянізацыі Беларусі, высокая канцэнтрацыя духоўнасці на яго тэрыторыі. І, разам з тым, адсутнасць на сёння комплекснага падыходу з боку мясцовых і цэнтральных органаў улады да шматлікай археалагічнай, архітэктурнай і гістарычнай спадчыны горада. Выказваліся меркаванні адносна паляпшэння кантролю за аднаўленчымі працэсамі на аб'ектах спадчыны Полацка, за новым будаўніцтвам у цэнтральнай частцы горада.

Выказаныя былі і рэкамендацыі грамадскасці па паляпшэнні становішча, у тым ліку ў сувязі з Днём беларускага пісьменства, які пройдзе ў Полацку ў 2017 годзе і будзе прымеркаваны да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання. Прапанавана арганізаваць агульнанацыянальную акцыю «Мы ад дрэва твайго, Полацк» — акцыю пашырэння ведаў пра гісторыю Полацка, прыцягнення ўвагі да яго гісторыка-культурнай спадчыны. У яе ажыццяўленне маглі б уключыцца ўсе творчыя саюзы і аб'яднанні краіны, дзяржаўныя і недзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі.

Уласная інфармацыя

Тра мінулае
Сёння
Дзеля будучыні

падпісныя нумары:
індывідуальны - 63320, ведамасны - 633202

На тым тыдні...

✓ 20 жніўня на Аўгустоўскім канале (шлюз «Дамброўка») прайшоў абласны адкрыты фестываль народнай творчасці «Аўгустоўскі канал у культуры трох народаў». Мэты фестываля — падтрымка і развіццё беларускай, польскай і літоўскай нацыянальных культур, умацаванне і пашырэнне міжнародных культурных сувязяў, развіццё турызму.

Пад час канцэртнай праграмы «У суквецці культуры» выступілі творчыя калектывы з трох краінаў, на фестывале працавала выстаўка-продаж дэкаратыўных вырабаў «Завітайце на кірмаш», ладзіліся майстар-класы па народных рамёствах. Таксама госці фестываля маглі паўдзельнічаць у забаўляльных праграмах «Аўгустоўскія забавы» і «Чаруеш і яднаеш ты, Аўгустоўскі канал».

✓ 21 жніўня ў аграгарадку Рэмель на Століншчыне прайшоў II фестываль каня «Палеская ніва-2016». Пад час фестываля ладзіліся спаборніцтвы конных запрэжак, парад конных экіпажаў, конныя-шоу нумары клуба «Срэбны адзінарог». Калі праводзілася вывадка племянных коней СВК «Палеская ніва» і конегадоўцаў, якія прыехалі на фестываль, можна было ўбачыць коней-прызераў рэспубліканскіх і міжнародных выставак і спаборніцтваў.

✓ 26 і 27 жніўня ў Зэльве адбыўся чарговы Ганненскі кірмаш. Яшчэ ў XVIII стагоддзі кірмаш быў вядомы як адзін з найбуйнейшых у Еўропе. Пазней традыцыя яго правядзення была перарваная і адроджаная ўжо ў наш час.

У першы дзень фестываля на вадасховішчы

Зэльвянка прайшоў турнір рыбаловаў і дэгустацыя страваў з рыбы, конкурсы пясочных фігураў ды інш. Яшчэ адной чаканай падзеяй стала адкрыццё музейнага пакоя Ганненскага кірмашу, дзякуючы якому стагоддзі таму Зэльва стала цэнтрам гандлю пародзістымі конямі з усяго свегу. На наступны дзень у цэнтры горада адбылося тэатралізаванае шэсце, канцэрты, працавалі кірмашовыя рады і выстаўкі рамеснікаў, адбыліся прэзентацыі аграсядзібаў, выстаўка-продаж коней і коннае шоу, прайшоў семінар аб конегадоўлі ў Беларусі, ладзіліся прагулкі на конных павозках.

✓ 28 жніўня ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адкрылася выстаўка да 100-годдзя з дня нараджэння народнага мастака СССР Яўсея Майсеенкі. Праект быў падрыхтаваны сумесна з Дзяржаўным Рускім музеем (Расія).

Я. Майсеенка нарадзіўся ў 1916 г. у пасёлку Уваравічы Буда-Кашалёўскага раёна. У 1974 г. за цыкл карцінаў «Гады баявыя» атрымаў Ленінскую прэмію, быў уганараваны Дзяржаўнай прэміяй (1983), меў званне Героя Сацыялістычнай Працы (1986). Нямаючы карцінаў мастак напісаў у пасёлку Уваравічы: «Беларусь» (1956), «Зямля» (1964), «Маці, сёстры» (1967) ды інш. Памёр у 1988 г. у Ленінградзе. У 2007 г. у Буда-Кашалёве адкрылася карцінная галерэя імя Я.Я. Майсеенкі.

У той жа дзень адбылася прэзентацыя канверта з арыгінальнай маркай «Жывапіс Я.Я. Майсеенкі» з серыі «Жывапіс», які выпускаўся ў абарот Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь.

Падзяка грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры»

Выканкам грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» выказвае шчырую падзяку кіраўніцтву адкрытага акцыянернага таварыства «Новае жыццё» Нясвіжскага раёна і яго дырэктару Андрэю Казіміравічу Ратомскаму за спонсарскую падтрымку ініцыятывы Беларускага фонду культуры па рэстаўрацыі каштоўнасцяў Будслаўскай святыні XVII стагоддзя – ініцыятывы, якая ўхвалена рашэннем Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА і падтрыманая Мітрапалітам Мінска-Магілёўскім арцыбіскупам Тадэвушам Кандрусевічам.

Старшыня грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» Уладзімір ГІЛЕП

Фота Ніны КАЗЛЕНІ

Наша віншаванне

50 гадоў таму 29 жніўня 1966 г. быў заснаваны Дзятлаўскі дзяржаўны гісторыка-краязнаўчы музей. Асноўны фонд музея (2008) налічвае больш за 12 000 адзінак захоўвання. Плошча экспазіцыі 284 м², у т.л. 48 м² пад часовыя выставкі.

Асноўная экспазіцыя размешчана ў 8 залах. Першая зала раскрывае гісторыю краю з часоў каменнага веку да сярэдзіны XIX ст. Экспануюцца каменныя прылады працы і зброя першабытных людзей, рэшткі жывёлаў, на якіх палявалі нашыя продкі. Прадстаўленыя археалагічныя знаходкі эпохі мезаліту і неаліту, човен XVI ст. (знойдзены ў вёсцы Пархуты), дыярама мястэчка Дзятлава, прадметы розных рэлігійных канфесіяў часоў Вялікага Княства Літоўскага. Вайна 1812 г. прадстаўлена калекцыяй тагачаснага ваеннага рыштунку. Асобны стэнд прысвечаны вучоным-землякам І. Дамейку, В. Дмахоўскаму, Т. Жаброўскаму. У другой зале наведвальнікі знаёмяцца з матэрыяльнай культурой краю канца XIX – пачатку XX ст. Экспануюцца вырабы мясцовых майстроў, прылады працы землярабаў, жывёлаводаў і рамеснікаў, узоры мастацкага ткацтва, сталярныя і ганчарныя вырабы, прадметы народнага побыту.

Спецыяльная зала прысвечаная нацыянальна-вызваленчаму руху ў Заходняй Беларусі ў 1920 – 1930-я гг. Тут прадстаўлены падпольныя газеты, транспаранты, улёткі, брашуры, якія выдаваліся Камуністычнай партыяй Заходняй Беларусі (КПЗБ), дакументы, фатаграфіі, асабістыя рэчы членаў КПЗБ і Камуністычнага саюза моладзі Заходняй Беларусі (КСМЗБ). Адлюстраваная дзейнасць Беларускай сялянска-работніцкай грамады (БСРГ), Таварыства беларускай школы (ТБШ), беларускага пасьольскага клуба «Змаганне», у арганізацыі

і дзейнасці якога прымаў удзел ураджэнец Дзятлаўскага раёна, паэт, публіцыст і літаратуразнаўца І. Дварчанін. З Дзятлаўшчынай звязаная дзейнасць С. Прытыцкага, В. Харужай, Максіма Танка і інш. Асобны стэнд прысвечаны пісьменнікам Заходняй Беларусі – удзельнікам барацьбы за вызваленне. Тэма ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР завяршае экспазіцыйны матэрыял першага паверха музея.

Экспазіцыя, прысвечаная Вялікай Айчыннай вайне, размешчана ў трох залах. Тут выстаўлены дакументы, фатаграфіі, асабістыя рэчы ўдзельнікаў абарончых баёў на рацэ Шчара ў чэрвені 1941 г., 14 саветскіх воінаў, што загінулі пры абароне Дзятлава, землякоў – абаронцаў Масквы, Ленінграда, Сталінграда, у т.л. генерал-лейтэнанта авіяцыі С. Караля. Змешчаныя фатаграфіі, зброя, узнагароды, прадметы побыту, асабістыя рэчы партызанаў, у ліку якіх Герой Саветскага Саюза – партызанскія камбрыгі Б. Булат і Ф. Сінічкін.

У музеі арганізуюцца пастаянныя выставкі народных і прафесійных майстроў. Дзейнічае выстаўка мастацкай керамікі М. Несцярэўскага, дзе можна ўбачыць вырабленыя ім першыя ўзоры дэкаратыўных керамічных пано, што ўпрыгожваюць станцыю метро «Плошча Якуба Коласа» ў Мінску.

Супрацоўнікі музея вывучаюць гісторыю раёна, збіраюць дакументы і працы выбітных землякоў, арганізуюць выставкі з фондаў музея і прыватных калекцыяў, праводзяць экскурсіі, заняты з выкарыстаннем музейных прадметаў.

«Беларускі фонд культуры» і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць супрацоўнікаў музея з юбілеем установы і жадаюць новых знаходак і цікавых наведнікаў.

Паэтка Прынёманскага краю

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце .rtf, як варыянт – .doc, але не .docx (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова — захоўваць у фармаце .rtf. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнаасцю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфрувайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у канчатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фотаздымкi павінны быць захаваныя ў фармаце .jpg (.jpeg) або .tiff. Пажадана 300 кропак на цалю (dpi), дапускаецца не меней за 1024, мінімум 600 пікселяў па большым баку, ці памерам не менш за 500 кілабайт. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённымі і зычлівымі.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

18 жніўня ў Стралецкай сельскай бібліятэцы Мастоўскага раёна ў межах раённага бібліятэчнага конкурсу «Год культуры крочыць па краіне» была праведзеная літаратурная гадзіна «Паэтка Прынёманскага краю», прысвечаная паэзіі Ірыны Данік, сябра Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

На мерапрыемства былі запрошаныя жыхары вёскі Стральцы, актыўныя чытачы бібліятэкі, сябры аматарскага аб'яднання «Сустрэчы». Спачатку бібліятэкарка пазнаёміла прысутных з біяграфіяй і творчай дзейнасцю паэткі. Прагучалі яе творы, прасякнутыя любоўю да свайго роднага кутка, яго людзей, прыроды. Родная сястра паэткі Марыя Ясевіч прачытала верш «Без таты». На

Пад час мерапрыемства

словы І. Данік і музыку Мікалая Пастэрнака прагучала «Песня пра родны калгас». Удзельнікі мерапрыемства прачыталі вершы паэткі, прысвечаныя рацэ Нёман, вёсцы Стральцы,

Чарнобылю, Вялікай Айчыннай вайне, ваенным падзеям 2014 года на Данбасе...

З уласнымі вершамі выступілі Ірына Траціяк, якая прысвяціла 28 гадоў свайго жыцця бібліятэчнай справе, і маладая паэтка Кацярына Баркоўская.

Мерапрыемства суправаджалася электроннай прэзентацыяй. Сустрэча прайшла ў шчырай і цёплай атмасферы, падарыла ўсім прысутным магчымасць акунуцца ў шматгранны свет паэзіі.

Вольга КОРШУН, метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Мастоўскай раённай бібліятэкі

М. Ясевіч і І. Траціяк (крайняя злева)

Спадчына і сучаснасць

Бліжэй да людзей

Бязлітасны час знішчае ўсё на сваім шляху. Адыходзяць у нябыт мільярды пясчынак чалавечых жыццяў. Сціраюцца з памяці даты. Руйнуюцца некалі велічныя палацы і храмы.

Разам з тым, у сусвеце, які бясконца ўзнаўляецца, усё ж такі ёсць катэгорыя, прыбліжаная да вечнасці. Гэта нашыя гарады, якія нашмат перажылі сваіх заснавальнікаў. Бясспрэчна, далёка не ўсім з іх лёс дорыць даўгалецце. Мы прывыклі называць вечным горадам Рым. І нашыя Ашмяны, якія сёлета адзначаюць сваё 675-годдзе, не могуць спрацаваць з ім па колькасці пражытых гадоў. А рабіць гэта і не трэба. Горад наш жыве амаль сем стагоддзяў. Цвёрда стаіць на зямлі беларускай яго падмурак, закладзены яшчэ ў часы Вялікага Княства Літоўскага. Мацуецца людскою памяццю.

Цяпер у Ашмянах праходзіць праект «Спадчына і сучаснасць», які рэ-

лізуе грамадскае аб'яднанне «Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС)». Па словах прадстаўніка аб'яднання Ганны Выгоннай, горад жыве таму, што пастаянна ў нашай свядомасці адбываецца яго рэстаўрацыя. Цяглічкі нашай памяці дапамагаюць узводзіць цэлыя сцены. Таму напачатку ажыццяўлення праекта была пастаўленая задача сабраць успаміны жыхароў Ашмянаў пра гістарычны цэнтр нашага горада. Разам з Ганнай Альбертаўнай да гэтай работы далучыліся супрацоўнікі Ашмянскага краязнаўчага музея імя Францішка Багушэвіча. Заклік падзяліцца сваімі ўспамінамі («Ашмянскія замалёўкі. З запаснікаў памяці...». «ЖГ», № 32) быў змешчаны на старонках раённай газеты.

На яго адразу ж адгукнуліся зацікаўленыя ашмянцы. Сабраная інфармацыя лягла ў аснову пастаўкі пра Ашмяны, якую жыхары нашага горада змогуць пабачыць у канцы верасня.

Пад кіраўніцтвам рэжысёра Таццяны Шылавай і сцэнарыста Аляксея Стрэльнікава актыўна праходзяць рэпетыцыі. Ролі ў гэтым спектаклі граюць самі ашмянцы. Разам з дарослымі «праігрываюць гісторыю» дзеці. З задавальненнем уключыліся ў гэтую працу вучні і выпускнікі СШ № 2 разам са сваімі настаўнікамі.

На аснове сабраных успамінаў супрацоўнікі краязнаўчага музея рыхтуюць карту гістарычнага цэнтра горада, якая будзе размешчана на сайце музейнай установы.

Значную дапамогу ў зборы матэрыялаў рэалізатарам праекта аказала ўраджэнка Ашмянаў Роза Левіт. Жыхарка канадскага Таронта перапісваецца ў сацыяльных сетках з ашмянскімі аднакласнікамі і сябрамі, у групе «Ашмяны» дзеліцца з імі шчымлівымі ўспамінамі пра горад дзяцінства і атрымлівае цёплыя весткі з роднай старонкі.

Мы прывыклі лічыць, што гісторыя – гэта нешта вельмі далёкае, што было не менш, чым гадоў сто-дзвесце таму. Але ж і ўчарашні дзень – гэта таксама гісторыя.

Аліна САНЮК (нам. галоўнага рэдактара «Ашмянскі веснік»):

«Спектакль “Зандажы і міражы

Ашмянаў” нараджаецца і трансфармуецца на вачах жыхароў, яны становяцца сааўтарамі сцэнарыя, у тканіну якога ўплятаюцца іх успаміны пра жыццё горада. Незвычайная падзея зачароўвае, ахвочых падзяліцца ўспамінамі і стаць удзельнікамі спектакля аказалася значна больш, чым планавалася. Школьнікі праігрываюць сцэны з жыцця старэйшага пакалення, дарослыя на сцэне пераўвасабляюцца ў сваіх суседзяў-сучаснікаў... Людзі пачынаюць разумець, што яны сваім жыццём таксама ствараюць гісторыю.

У сцэнарыі, які ўжо набірае акрэсленыя формы, адным з герояў стаў Чэслаў Янкоўскі, які напрыканцы XIX стагоддзя пакінуў ашмянцам цудоўную кнігу – “Ашмянскі павет”. Ён для нас стаў увасабленнем чалавека, які ў розныя часы аднаўляе і захоўвае памяць суайчынікаў, і такім чынам гарантуе жыццё гораду. Ён у нашым спектаклі гаворыць заключныя словы: “Час – гэта вялікі рэжысёр, што ставіць спектакль пад назвай “Гісторыя”, у якім мы ўсе іграем галоўныя ролі”».

**Інфармацыя
Беларускага камітэта
ІКАМОС**

Лёс і будучыня Слуцкага краязнаўчага музея

Сёлета аднаму з найстаражытнейшых гарадоў Беларусі спаўняецца 900 гадоў. Яго гістарычнае ядро – дзяцінец XII – XIII стагоддзяў і Верхні замак Слуцка – знаходзяцца ў цэнтры сучаснага горада.

На вялікі жаль, Слуцку, як ніводнаму са старажытных гарадоў Беларусі, не пашанцавала з захаваннем яго археалагічнай спадчыны. Яго дзяцінец (пазней Верхні замак) пачалі актыўна руйнаваць сучаснай забудовай яшчэ з сярэдзіны мінулага стагоддзя. Асабліва разбуральныя наступствы для яго мела будаўніцтва ў 1985 – 1987 гг. на дзяцінцы летапіснага Слуцка Палаца культуры, узведзенага на гэтым помніку археалогіі насуперак Закону БССР «Аб абароне і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры», прынятаму ў 1978 г. Праўда, нам удалася здзейсніць у 1985 і 1986 гг. невялікія археалагічныя даследаванні, якія далі сапраўды добры матэрыял (узяць, да прыкладу, унікальную знаход-

ку – фігуру шахматнага караля, адзіную на тэрыторыі Усходняй Еўропы), і ён атрымаў адлюстраванне ў шэрагу навуковых і навукова-папулярных публікацыяў. Гэты матэрыял мы перадалі ў Слуцкі краязнаўчы музей. На жаль, змешчаны ў сырым падвальным памяшканні, ён ледзьве не загінуў!

Сёлета, напярэдадні юбілею горада, музей закрылі на капітальны рамонт, які можа расцягнуцца на доўгія гады (будынак XIX стагоддзя знаходзіцца ў аварыйным стане і зусім не прыстасаваны пад музей). Па сутнасці, сёння ў Слуцку няма дзе пазнаёміцца з 900-гадовай гісторыяй горада! Самыя старажытныя экспанаты па археалогіі гінуць альбо моцна пашкоджаныя ў выніку неналежага захоўвання.

Цяпер на Замкавай гары, у сэрцы старажытнага Слуцка, актыўна вядуцца працы па рамонце і рэканструкцыі старога будынка гарадскога Дома культуры, пабудаванага яшчэ ў сярэдзіне мінулага стагоддзя.

Перад яго ўваходам плануецца ўстанавіць бронзавую скульптуру княгіні Анастасіі Слуцкай з мячом у руках. Адрамантаваны будынак плануецца прыстасаваць пад Палац шлюбавы. На наш погляд, было б больш разумна аддаць яго пасля рэканструкцыі Слуцкаму краязнаўчаму музею і разгарнуць у ім экспазіцыю, прысвечаную 900-годдзю горада.

Усталяваная перад будынкам музея статуя Анастасіі Слуцкай у гэтым выпадку нашмат дакладней з гістарычнага пункту гледжання адпавядала б будынку музея, чым Палацу шлюбавы. Трымаючы ў руках меч, княгіня сімвалічна ахоўвала б мінулае Слуцка, гістарычную памяць гараджан, што захоўваецца ў нетрах Замкавай гары і фондах Слуцкага краязнаўчага музея. Такой экспазіцыйнай інтрыгі не ведае ні адзін музей Беларусі, што дазволіць прыцягнуць у горад больш турыстаў і павялічыць цікавасць да гісторыі Слуцка.

Леанід КАЛЯДЗІНСкі,
кандыдат гістарычных навук

Раё слуцкага Дома культуры, дзе экспанаваліся матэрыялы раскопак (фота 1985 г.)

Раскопкі на месцы, дзе ўстанавяць помнік Анастасіі Слуцкай

Вянцы слуцкіх гаршкоў (XIII ст.)

Замкавая гара (сучасны выгляд)

Стагоддзі Беларускай Культуры

Альбому, што нядаўна выйшаў на кампакт-кружэлцы, больш за паўстагоддзя. Тут няма ніякай супярэчнасці або несурэзіцы. Каб патлумачыць, варта перанесціся ў канец 1960-х гадоў. Малады афіцэр Савецкай Арміі нядаўна атрымаў пагоны, вайсковае званне і збіраецца на месца службы ў сацыялістычную Чэхаславакію. Што варта ўзяць у дарогу? Бадай, шанойны чытач, губляючыся ў здагках, усё ж не дасць правільнага адказу, таму скажу: малады чалавек прыехаў у Мёрскі раён, дзе ў вёсцы Бабышкі была родная хата, дзе ў старадаўнім Лявонпалі вучыўся ў школе, дзе жыў у вёсцы з імлімі сэрцу назвалі Латышы, Ліпава, Даўгінава... Маючы фотаапарат і магнітафон «Романтик», ён фатаграфуе землякоў, запісвае народныя песні ў іх выкананні. Каб потым цягам некалькіх гадоў на чужыне наталіцца роднымі галасамі, спевамі, мелодыямі, словамі.

Падзея на дзве вёскі, і – на вякі

Выйшаў альбом «Вясельныя песні і найгрышы вёскі Лявонпаль і наваколляў у запісах Сяргея Панізьніка 1968 – 1969 гадоў»

Той савецкі афіцэр – вядомы сёння паэт, журналіст, грамадскі дзеяч, краязнаўца, стваральнік музеяў у Лявонпалі (Мёрскі раён) і Цінкаўцах (а гэты акурат насупраць, праз Дзвіну, але ўжо ў Верхнядзвінскім раёне) Сяргея Панізьніка. За жыццё ён спісаў не адну магнітную стужку – ёсць тут песні, найгрышы, вершы, жарты, гутаркі. Прычым, захаваў Сяргей Сцяпанавіч для нашчадкаў не толькі песні і мелодыі свайго Прыдзвінскага краю. І дзесяцігоддзі рупіла яму падзяліцца сваім набыткам, неацэнным скарбам з іншымі, пакінуць тыя запісы нашчадкаў, каб пацуць маглі не пара-тройка людзей. Частка запісаў выходзіла на кружэлках «Арэлі», «Галасы Лярысы Геніюш, Уладзіміра Караткевіча і Рыгора Барадулліна» і «Пад ясну зарыцу». Назва ж новай кружэлкі («Вясельныя песні і найгрышы вёскі Лявонпаль і наваколляў у запісах Сяргея Панізьніка 1968 – 1969 гадоў») гаворыць сама за сябе. На ёй змешчаны запіс вяселля Яўгенія Шадурскага з Лявонпалі і Франца Адамовіча з Мілашова, што непадалёк Мёраў. Было яно 18 і 19 жніўня 1969 года. Гэта і ёсць той самы новы альбом, якому больш за 50.

Вось як згадвае Сяргей Сцяпанавіч тую падзею: «Каб слых напайняўся чарамі, на вяселле былі запрошаныя з недалёкай вёскі Ліпава Аркадзь Рудзёнак (іграў на скрыпцы), Дзмітрый Рагоўскі (іграў на кларне) і яго сын Анатоль Рагоўскі (іграў на баяне, падбіваючы нагой бубен). Інструментальная капэла ў магнутым суладдзі мела

багацейшы рэпертуар. З запісаных за пятніцу і суботу мелодыяў пазначыў такія: «Застольны марш», вальсы «Літоўскі», «Чурылаўскі», «Златыя горы», «Вальс пра вальс» (музыка Э. Калманюскага), «Кацюша» (музыка М. Блантэра), «На сокках Маньчжурый», а таксама фактот «Маленькая Мары» (наводле французскай песні 1950-х гадоў), кракавяк, полька «Танцуй, весяліся!». Полька «На лён» яшчэ была: заліхвацкую мелодыю выконвалі апошняй, тым самым запрашаючы танцораў адпачыць на прыродзе».

Рытуальны «Застольны марш» прагучаў тады, калі сваты заводзілі маладых за стол. Мне ён сёння нагадвае шатландскія мелодыі. Вядома, як і «Падарункавы марш

для нявесты», гэты твор самабытны».

Гпяваюць жа на кружэлцы Вольга Грэцкая, Альжбета Панізьнік, Яўгенія Адамовіч, Ядзвінн Кісяк, Марыя Кезік, Марута Пальчэх. За сватоў былі лявонпалец Васіль Барэйка і мілашовец Зянон Каснарэвіч. Яны прапанавалі маладым ды іх гасцям два надзвычай цікавыя творы. Першы прадставіў арыгінальную гутарку «Страшны суд». Пачатак там такі:

Вот паслухайці, людзі,
Што будзе
на Страшным судзе:
Труба крэпка заравець,
Усіх людзей сазавець...

Гаворка аб тым, што тых будучы судзіць, хто не ўмее добра жыць, не шануе ні Бога, ні бацькоў, ні блізкіх, хто парушае чалавечыя законы...

А вось Зенька (Зянон) Каснарэвіч выступіў з доўгім рэчытатывам:

ходзіла з бацькоўскага дому ў сям'ю мужа... То й атрымліваецца «радасць са слязьмі». От самі мяркуйце – прапануючы тачам вытрымкі з некаторых лявонпальскіх песень.

Гшла Бяда невялічка,
Спаткалася з чалавечкам:
– Дзе ты, Бяда, радзілася,
Чаго ка мне чапілася?
– Я ў Вільні радзілася,
У Варшаве хрысцілася.
Я ў Вільні расла,
Зь Вільні й замуж пайшла...

Наляцела, наляцела
повен двор гусей.
Ня ўсе гусі, ня ўсе гусі –
ёсць і лебедзі,
Ня ўсе белы,
ня ўсе белы – ёсць і шызы.
Нізка-мала, нізка-мала
і Жэнічка,
А хоць мала, а хоць мала –
шчаслівая.
Наехала, наехала
повен двор гасьцей.

Вязуць нявесту
здалеку, здалеку.
***

Атвярціце – пакажыце,
ды што там за княгіня?
Ці сьвіням мяшалніца,
ці сям'і загадніца?
– Я й сьвіням замешаю,
і сямейцы загадаю.
***

– Ды пііці ж вы, гуляйці ж вы,
госьці, ў нас.
Ды ёсць у нас бочачка піва –
ўсё длі вас.
Калі ня будзіць –
сівый конік дабудзіць,
Калі ні станіць –
сівый конік дастаніць.

Зрэшты, вась і пра свата:
А сват сваці ды сплёў лапці
З тойстых лык.
І сам стаіць надуўшыся,
Як індук.

«Вясельнае выданне» дапоўненае здымкамі, зробленымі С. Панізьнікам у жніўні 1969-га, транскрыпцыяй песенных твораў і тэкстам кандыдата мастацтвазнаўства Таццяны Бярковіч, ёсць пазнакі хто што выконвае. Такім чынам, кружэлка можа быць цікаваю не толькі сённяшнім жыхарам коляшняга мястэчка Лявонпаль, усім аматарам фалькорных песень, але і навукоўцам. Дадам, што да выдання кружэлкі спрычыніліся музыка Сяргук Доўгушаў і наш сучасны чынік з Прагі Андрэй Гайко. Укладальнік альбома Т. Бярковіч ва ўступным слове, змешчаным у буклеце да кружэлкі, зазначае:

«...песенныя ўзоры даюць уяўленне найперш пра кананічныя напевы заходнепаазерскай традыцыі. Яркую адзнаку іх меладыйнага стылю складае сказаварэчытатывны характар інтанавання, што раскрываецца ў варыятыўнасці музычнай рытмікі. Унікальнасць прадстаўленых узораў найгрышаў заключаецца ў тым, што яны былі запісаныя ў аўтэнтычных умовах – на сапраўдным вяселлі...»

Я таксама нарадзіўся і рос у Лявонпалі, што-лета прыязджаю сюды. Сёлета з сабою ўзяў кружэлку, каб паказаць землякам. Першыя слухачы былі ў мясцовым сельскім цэнтры вольнага часу (дзе, дарэчы, больш за 10 гадоў працуе «Музей Радзімазнаўства», створаны С. Панізьнікам). Іх уражанне падсумавала загадчыца цэнтара Таццяна Кліманская: «Выдатна, што Сяргей Сцяпанавіч дзеліцца сваімі ўнікальнымі скарбамі. Паслухалі мы кружэлку – і як на колькі дзесяцігоддзяў перанесліся назад. У часы маладосці, калі яшчэ былі жывымі тыя, чые галасы засталіся ў запісе. Вядома ж, непараўнальнае ўражанне, несупаставімае з сучаснымі песенькамі».

Гэтымі словамі і скончым. Цяпер жа дайце ўключыць саму кружэлку «Вясельныя песні і найгрышы вёскі Лявонпаль і наваколляў у запісах Сяргея Панізьніка 1968 – 1969 гадоў». А ў нядзелю, 4 верасня, прадстаўленні альбома і сустрэчы з стваральнікамі адбудуцца ў касцёле ў Мілашове, а 18-й – у Лявонпалі ў цэнтры вольнага часу і «Музеі Радзімазнаўства».

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Песні і найгрышы вяселля вёскі Лявонпаль і яе наваколляў у запісах Сяргея Панізьніка 1968 – 1969 гадоў

Пайшла цешча
к зяцю ў госьці,
Сваю гутарку вядзець:
– Як маёй дачце
Геленцы
Жыццё замужам ідзець?..

Пазней аўтару запісу падказалі, што гэты твор – распаўсюджаная па Беларусі інтэрпрэтацыя верша Якуба Коласа «Зяць і цешча». І сваё тлумачэнне выклаў сват аджаніка Зенька.

Адметныя і песні, змешчаныя на кружэлцы. Многія і я чуў ад землякоў. Адрозныя ад запісаных у іншых рэгіёнах краіны. І напачатку дзівіць, падаецца незразумелым («вяселле» ж – ад слова «вяселосць», праўда?), што пераважная большасць акурат маркотныя. Але як згадаць даўнія часы, што маладая сы-

Ня ўсе госьці, ня ўсе госьці –
і сватоўя ёсць.
***
Сядзім, мамулька,
пувчэраем з табою.
Пувчэраўшы,
падзелімся з табою.
Табе, мамулька, хата нова,
камора, –
Мне, маладзенькай,
скрыня, прына, карова...
***

Зрэшты, што ж я тут вам туті нагнаў. Вяселле ж! І песні вясельныя – не толькі кпіны з сватоў, але і прадказанне шчаснага лёсу для маладой сям'і.

Ой, чуваць,
сваты, чуваць:
Зялезныя колы
звіняць,
Шайкоўкы пувады
шумяць.
Ай вязуць, вязуць
багатырачку!
Ай засьцілай,
мамка, парогі,
парогі, –
Вязуць нявесту
з дарогі, з дарогі.
Ай засьцілай,
мамка, столікі,
столікі, –

На здымку Сяргея Панізьніка: першы дзень вяселля

У дзіцячым санаторыі захоўваюць спадчыну

Газета «Звязда» ад 2 лютага 1935 года змяціла артыкул пра адкрыццё ў Мар'інай Горцы Дома адпачынку пісьменнікаў: «У былым маёнтку Падблонь Пухавіцкага раёна, у панскім палацы абсталёўваецца Дом творчасці пісьменнікаў БССР». Як наведмлялася ў артыкуле, ён будзе мець 13 кабінетаў, чытальную залу, сталоваю. Пры Доме творчасці таксама будзе падсобная гаспадарка. Будынак размешчаны ў маляўнічай мясцовасці, на падалёк ракі ў вялікім садзе.

У Доме адпачынку прыводзілі вольны час і працавалі паэты, празаікі, драматургі. Аб гэтым сведчыць мемарыяльная дошка: «У гэтым будынку з 1935 па 1941 год быў Дом творчасці пісьменнікаў

Беларусі. Тут працавалі і адпачывалі Янка Купала, Якуб Колас, Пятрусь Броўка, Змітрок Бядуля, Кузьма Чорны і іншыя вядомыя беларускія пісьменнікі».

У красавіку 1936 года ў

Доме адпачынку жыў Якуб Колас. Тут з 14 па 22 красавіка ён скончыў працу над п'есай «Вайна вайне». У 1935 годзе паэт Пятрусь Броўка напісаў у Доме адпачынку верш «Здрада», які быў надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва». Пад вершам была памета «г. Мар'іна Горка». Ён жа ўславіў баявыя паходы героя грамадзянскай вайны Мікалая Шчорса: верш «Шчорс» быў змешчаны ў «Літаратуры і мастацтве» ад 22 лютага 1938 года з кароткім каментарам «г. Мар'іна Горка, 1938 год».

На пачатку 1970-х гадоў арганізатары выхаваўчай працы ў абласным дзіцячым санаторыі «Пухавічы» і яго галоўны ўрач Алена Усцінава вырашылі, што неабходна захаваць памяць пра колішні Дом адпачынку, у будынку якога і месціцца санаторый. Іх намаганнямі быў абсталёваны пакой-музей, прысвечаны Янку Купалу і Якубу Коласу.

Завуч санаторнай школы Валянціна Петрачэнкава выступіла ў раённай газеце «Сцяг працы», расказала пра пошукі «чырвоных следапытаў» санаторыя і збіранне імі матэрыялаў для музея.

«*Чырвоныя следапыты санаторыя*, – пісаў у сваёй кнізе «І марам волю дам» наш зямляк Алесь Карлюкевіч, – *у выніку пошукаў і знаёмства з архіўнымі першакрыніцамі ўстанавілі, што ў свой час*

тут адпачывалі вядомыя беларускія пісьменнікі Кандрат Крапіва, Алесь Стаховіч, Эдзі Агняцвет».

Сёння наведнікі краязнаўча-гістарычнага музея – школьнікі Мінскай вобласці, якія прыезджаюць у абласны дзіцячы цэнтр медыцынскай рэабілітацыі «Пухавічы». Сам бачыў: у дзень заезду дзяцей вядуць да агромністага дуба, пад якім любіў адпачываць Якуб Колас, седзячы на зэдліку з нататнікамі ў руках. Дзеці, якія прыехалі на аздаравленне, больш даведваюцца пра пісьменнікаў, іх жыццё і творчасць, знаёмяцца з фотаўстаўкамі ў музеі. Музей палыблае веды школьнікаў пра культурна-краязнаўчую спадчыну Беларусі.

*Браніслаў ЗУБКОВСКИ,
ветэран педагагічнай працы*

Наш календар

Наш Сакрат у Беластоку

Сакрат Яновіч нарадзіўся 4 верасня 1936 г. у мястэчку Крынік Падляскага ваяводства (Польшча) у сям'і шаўца. У школе спрабаваў пісаць вершы па-польску і па-руску. У 1955 г. скончыў Беластоцкі электратэхнікум, працаваў брыгадзірам электрамонтэраў на баваўняным камбінаце пад Беластокам. У 1956 г. дэбютаваў апавяданнем у штотыднёвай газеце «Ніва» (была заснаваная Беларускім грамадска-культурным таварыствам, выдаецца на беларускай мове) і пачаў працаваць там журналістам. У 1959 – 1962 гг. з'яўляўся загадчыкам арганізацыйнага аддзела Галоўнага праўлення БГКТ. У 1960 г. скончыў завочнае аддзяленне беларускай філалогіі Настаўніцкага інстытута ў Беластоку.

Сакрат Яновіч

Працаваў у газеце «Ніва», быў інструктарам-метадыстам Беластоцкага гарадскога Дома культуры, пазней – тэхнічным рэдактарам «Нівы».

Займаўся палітычнай дзейнасцю, змагаўся за роўныя правы беларусаў Беластоцчыны з палякамі. Быў адным з заснавальнікаў Беларускага незалежнага выдавецтва (1981 – 1987).

Сакрат Яновіч пісаў на беларускай і польскай мовах. Ён аўтар зборнікаў апавяданняў і мініяцюраў-«сакрацікаў», напісаў каля 30 кніг: «Беларусь, Беларусь», «Пад знакамі Арла й Пагоні», «Доўгая смерць Крынак» і іншыя.

Памёр С. Яновіч 17 лютага 2013 г. у Крынках.

Прапануем вам урывак з кнігі Сакрата Яновіча «Запісы веку». Размова ў ім пра старажытны беларускі помнік.

Падрыхтавала Ніна КАЗЛЕНЯ

Супраслеўскі трыпціх

Жылі-былі людзі тут і заўсёды, як дзень залатаблакітны прыходзіць ды ноч зорная настае. Верылі ў дарунак дажджоў у веснаполі на ўмалот зерне-хлебны і ў ласку бору жывічна-мядовага, і ў рэчкі бруіста-рыбныя. А яшчэ ведалі, напэўна, што без працы анішто не спорыцца: сваім жа мазалём – не крыўдаю чужою – народы ёсць слаўныя. Выходзілі прашчурны нашы з сярпом маладзиковым на нівы ў Юр'еў абход бласлаўленыя, пакланяючыся Усявышняму за сяўбу дабрачасную, за калоссе буйнае, і за тое таксама, што пот ненадэрэмны. Быць патрэбным не аднаму

сабе – гэта даступнасць да вышэйшага сэнсу існавання непустога і да шчаснасці даўгавечнае на ўсе леты суджаныя.

Як без вады ўсякае жывое прападае, а крыніцы яе з глыбінняў тхланых бяруцца, так і з мудрасцю, пачатак якое ў Слове, а Яно было сказана, і навучаліся Яму шчыра-незабыўна. Ім гэта ж агоралі злыбеды і нашэсці, пакуты розумаў слабых ды сэрцаў упалых, не даўшы ў ганьбу і няволю род наш старажытны, дум ягоных высокія памкненні архангелам белакрылым ахаваўшы. І губляючы Яго ў сумятні будзённасці няўважлівай, калі подых мяртвоты твар холадам абдасць, спасу шукаем, светлячка алтара нязгаснага, і пісанне божакніжнае цалуем губамі спажывы духоўнае прагннымі.

Колькі ні нараджаемся ды адраджаемся, гарыць зорка адна тая над намі, і за ёю дарожымся мы ў старонне супраслеўскае, да Цябе – Віфіліе Русі маёй Беларай.

II

У пустэльні ціхамірнай Гаспод Бог пасяліўся, на самагрудзе стромістым у даўніну нецяперашнюю. Паміж лясоў неаглядных святлом заззяла нештадзённым у гэтай краіне нам панурай, ад людства адрынутай. Святыня Добрай Весці ўзвысілася ў падмар'е смутнае на вякі адвечныя, ад тады і назаўжды паднябесныя. Праяснеў жа воблік продка, лёсам зацюканага, ад беспрасвецця ўдзічэлага ў жыццё малавернае. Душа яго акрыяла, сэрца птушкай забілася, голубам узляцела анельскім, а ў вачах – дабрыня расквітнела васільковая. Цуд у ім, чалавека ў чалавеку, збыўся, самы чаканы з прычаканых, вялікі з найвялікіх – хрыстападобны!

Зямля тут наша айчынная, да крыві касцей родная, са светам з'яднаная ахвярай падіконнаю, адданасцю ўсёцялеснай. Быць нам на ёй, як Госпаду ў вышынях, як памяці ў людзях, як несмяротнасці ў бясконцасці неспасціглай.

Да Супраслі я іду, да Цябе – Ірдане Русі маёй Беларай.

III

Ішоў час агромністы ў край наш забыты, векаванню тубыльчаму надаючы значэнне непрыгуменнае, не адно за-

стольнае. Лясун выглянуў урэшце з ялінаў кашлатых, з ягаднікаў чарнічных сыйшоў, як і заполянкі з гоняў жытнёвадалечных, каб зрокам душэўнасці абуджанай угледзець, што быццё чалавекападобнае ёсць не па-звярынаму выпадковае. І не лысая гара, што паміж рачулак з дрыгвянікамі, з небам гаворыць ды не князь у гароднішчы спадаром над спадарамі; не Пярун маланкаю паліць, грымотна ў навальніцу гайсаючы.

Богі прыдуманя, стварэнні бястваврыя, погразныя неўгамонна ўсе да апошняга валадарылі фікцыяй няўмольнаю ў апраўданне язычніцкае ад свету незразумення. Каморнае цемні дамавіковае бяліся, і водарасцяў русалчыхных у купанне жнейнае ўплыні зеляністай пад стромаю залужнай. Ад усякіх уцякаць, а жа ж нікому не даварацца ўзвычайныя, слухалі навуку Хрыстовую, як байку нерэальную, таму і прыгожую... Ажно адкрыліся ўсцяж душы-сэрцы зацямяненыя, бы ў пагоддзе павяснелае, калі вербы маладалістыя суцяшальны знак абновы падаюць; рукі натруджаныя да іх галінак ажыўшых працягваюцца.

Ад тае пары што ні год вітаем мы Госпада, які дорыць нам узрадаванне зямное і задзіночанне ўсёпакаляльнае ў любові выбачальнай, хоць на памятны міг збаўляючы слодычна ад няванісці пякотнае, усячыны непрыстойнае.

У тую часіну ў Супраслі быць мне ўквечанай, да Цябе я ў думках імчу – Іерусаліме Русі маёй Беларай.

Сакрат ЯНОВІЧ

Дабравешчанская царква ў Супраслі

24 жніўня Ядвізе Дамінікаўне Грыгаровіч – жанчыне, педагогу, рэктару, сябру – спайняецца 70 гадоў з дня нараджэння. Споўнілася б... Каб яе не забрала ад нас, жывых, нейтай мавальная хвароба. Нам жа, яе калегам, сябрам і студэнтам, засталася памяць пра гэтую вытанчаную жанчыну – прыгажуню, вучонага, настаўніка.

Словы памяці пра Ядвігу Дамінікаўну выказаў міністр культуры Беларусі ў 1994 – 1996 гг., намеснік старшыні Беларускага фонду культуры Анатоль Бутэвіч.

Мне падаецца, што варта сёння назваць імя Ядвігі Дамінікаўны Грыгаровіч, і ў многіх-многіх пацяплее на душы, прасвятлеюць вочы, нахлынуць шчырыя ўспаміны пра самыя шчаслівыя гады маладосці, студэнцтва. Тым больш, калі гады гэтыя выпалі на той час, як рэктарам аднаго з самых прэстыжных і самых «культурных» у Беларусі ўніверсітэтаў – Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў – была яна, жанчына з няўрымслівым характарам арганізатара, творцы, чалавека адказнага не толькі за лёс гэтай невялікай па аб'ёме ведаў і студэнцкім напайненні навучальнай установы, але і за кожнага выкладчыка, за кожнага асобнага студэнта.

Амаль трыццаць гадоў аддала Ядвіга Дамінікаўна ўніверсітэту культуры, з іх пятнаццаць гадоў – на турботнай і выбухова-небяспечнай пасадзе рэктара, час тады быў такі актыўны: перабудовачны, дзяржаўна-неспакойны.

Не ведаю, ці спавядала Ядвіга Дамінікаўна на словах дэвіз: «Рабі чалавеку тое, што хочаш, каб ён рабіў табе», але ў справах яна дзейла менавіта так. Ды яшчэ мо з дадаткам: «Як ты да людзей сёння, так яны да цябе заўтра». Бо не вечны ж чалавек на сваёй кар'ернай пасадзе, наступае час, калі тыя, хто быў у ягоным падпарадкаванні, могуць нарэшце сказаць высокапасаднай асобе ўсё тое, што не адважваліся прамовіць, калі яны залежалі ад гэтай асобы.

Я ніколі не чуў, каб пасля адыходу Ядвігі Дамінікаўны ад клапатлівых рэктарскіх заняткаў нехта пацікаў яе, радаваўся сыходу, або, не дай бог, моцна крыўдзіўся за прамінулы час сумеснай працы. Не, канечне, у працы рознае здаралася, ды і не была гэтая таленавітая на чалавечнасць і разважнасць жанчына абсалютна бездакорнай і беспамыл-

ковай. Але ж пераважае і застаецца тое добрае, што пасеяна ў душы і што прарастае раз за разам, даючы ўсё новы і новы ўраджай у душах ужо тых, хто непасрэдна не

быць першай, ахвотна ішла наперадзе. Адставаць ад яе, вядома ж, было нягожа.

Ядвіга Дамінікаўна, безумоўна, магла б быць і міністрам культуры, але засталася вернай свайму першаснаму і галоўнаму прызначэнню – выхоўваць дастойных творцаў і захавальнікаў беларускай нацыянальнай культуры. Пры ёй універсітэт культуры стаў папулярнай менавіта культурнай навучальнай установай у поўным сэнсе гэтага слова (а пачынаўся ж ён як інстытут культуры, пра што, дарэчы, дагэтуль нагадвае назва адпаведнай станцыі метро). І атрымаў дада-

ходзіць у высокія, часам у самыя высокія кабінеты, калі справа ішла пра ўніверсітэт, яе ўніверсітэт, беларускі, дзяржаўны, нацыянальны ўніверсітэт. А ў дзяржаўнай установы, вядома ж, не можа быць прыватнага, дробнага інтарэсу. Спачатку Ядвіга Дамінікаўна працавала на аўтарытэт, а пасля ўжо аўтарытэт працаваў на яе. Вартасць, значнасць, карыснасць і патрэбнасць зробленага ёю былі відавочнымі і мо таму звычайнымі. Хоць звычайнасць гэтая Ядвізе Дамінікаўне дорага каштавала. Ды мала хто ведаў пра гэта – не любіла яна паказваць людзям усё

Ядвіга Дамінікаўна не лічыла неапраўданым абпірацца на вопыт папярэднікаў, на тыя справы, якія ўжо зрабілі ўніверсітэт вядомым і папулярным. Разумела: ніякае дрэва не вырасце без каранёў. Таму і ачышчала гэтыя караньчыкі ад наноснага, непатрэбнага, фальшывага. У адказ яны добра жывілі тое ўніверсітэцкае дрэва, якое так дбайна пеціла яна, рэктар. І яшчэ – яна моцна дбала пра крону гэтага дрэва, пра моладзь, якая набывала статус студэнта. Без гэтай кроны, разумела, не будзе не толькі сапраўднага ўніверсітэта, але і годнай, вартай і багатай нацыянальнай культуры. Менавіта нацыянальная культура была для яе найважнейшым стымулам, як, дарэчы, беларуская мова, якая гучала ў яе вуснах вельмі ж натуральна.

Не, яна не ігнаравала іншыя культуры і мовы, не ўзвышала свайго над усім іншым. Проста яна аддавала належнае таму, што ўвайшло ў кроў і свядомасць ад маці, ад роднай зямлі, ад сяброў, папалчнікаў, ад беларусаў – і па нацыянальнасці, і па прыналежнасці да беларускай дзяржавы. Яна была смелым рэктарам. Не баялася рабіць тое, што мо не надта ўкладвалася ў розныя інструкцыі ды палажэнні, але было карысным, важным і патрэбным для справы. Не яе асабістай, а тым больш не для кар'ернай справы, а для роднага ёй універсітэта, для беларускай культуры. Дабівалася дазволу альбо маўклівай згоды «зверху» і рабіла. Было цяжка? Безумоўна. Але мэты ніколі не падводзіла яе. Ці мо ў цяжкіх сітуацыях ратавала пачуццё гумару, добрае адчуванне суб'яднага?

Таму помніла яна і першага рэктара яшчэ Інстытута культуры Алеся Петрашкевіча, і пазнейшых сваіх калегаў, і міністраў культуры, якіх на яе ўніверсітэцкі лёс выпала ажно пяць. Не саромелася згадаць іх на самых розных імпрэзах, з пашанай, удзячнасцю, павагай. Ці не тое ж правіла: «Як ты да людзей сёння...»?

Перада мной дагэтуль яе быстрыя, вострыя, сумленныя вочы, аптымістычны праніклівы і прыныцывы пагляд, прыхаваная ўсмешка на вуснах, яе светлая вобная постаць прыгожай жанчыны...

Дзякуй за ўсё, Ядвіга Дамінікаўна.

*Анатоль БУТЭВІЧ,
міністр культуры і друку
Беларусі ў 1994 – 1996 гг.*

Прыклад Дамінікаўны

Пісьменнік Анатоль Бутэвіч, рэктар Ядвіга Грыгаровіч, мастак Павел Татарнікаў пасля творчай сустрэчы ў БДУКМ. Снежань 2006 года

сутыкаўся з Ядвігай Дамінікаўнай. Варта і сёння прамовіць «Ядвіга Дамінікаўна» (нават без прозвішча), як адразу ўзнікае асацыяцыя – дык гэта ж універсітэт культуры. І наадварот. Значыць, пасеў атрымаўся добрым, плённым, а насенне моцным і годным, здольным прарастаць і праз далеч часу.

Не, не ўсё Ядвіга Дамінікаўна рабіла адна. У яе была каманда. Але, як правіла, каманда бывае такой, які яе камандзір. Камандзірам жа Ядвіга Дамінікаўна была разумным і разважным. Але настойлівым, часта напорыстым у рэалізацыі пастаўленай задачы. Аднак і ў дасягненні задуманага яна не кіравалася лозунгам: «Мэта апраўдвае сродкі». Не выракалася разважлівасці, прадуманасці, абачлівасці. Пры ўсім гэтым яна не баялася

так – універсітэт культуры і мастацтваў. Нават знешнія прыкметы гэткай установы ўвасабляліся пры ёй. Яе прыдумкам, здавалася, не будзе канца. Гімн універсітэта, сцяг, традыцыя менавіта такога, як пры ёй, пасвячэння ў студэнты, справядачныя канцэрты на самай прэстыжнай сцэне – Беларускай дзяржаўнай філармоніі таксама шліфаваліся і адточваліся пры ёй.

Яна была няўрымслівым чалавекам, мабільным і рухомым рэктарам. Умела падахвоціць, падтрымаць, зацікавіць. Не баялася выказваць і адстойваць свае погляды, меркаванні, ацэнкі, праяўляць ініцыятыву. Так так, бо праяўляць ініцыятыву не заўсёды бяспечна, наадварот, часцей бывае вельмі небяспечна. Не саромелася Ядвіга Дамінікаўна за-

тое, што на душы, не магла дэманстраваць слабасць альбо крыўду. Загладжвала ўсё сваёй прыветнай мілай усмешкай і шчырым бляскам вачэй. Яе прыклад варты пераймання і высокай ацэнкі.

Гэма яна не цуралася краязнаўства, заахвочвала да гэтага іншых, культывавала ўменне быць краязнаўцам сярод студэнтаў. Ядвіга Дамінікаўна была ўдзельніцай арганізацыйнага з'езда краязнаўцаў Беларусі, які ў сакавіку 2005 года праходзіў на базе ўніверсітэта культуры і прыняў рашэнне аб стварэнні рэспубліканскага краязнаўчага таварыства. Праўда, розныя «добразычліўцы» перашкодзілі рэгістрацыі таварыства, і яно дагэтуль існуе толькі ў мроях самых апантаных даследчыкаў роднага краю.

У тэатры «Зьніч»

У верасні Беларускі паэтычны тэатр аднаго актёра «Зьніч» пачынае дваццаць сёмы тэатральны сезон.

7 верасня глядачы пабачаць музычна-драматычную прыправесць «**Пачакай, сонца!**» паводле рамана ў вершах «Маруся Чурай» Ліны Кастэнкі, санетаў і вершаў Ніны Мацяш. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, кампазітар – Алег Залётнеў. Монаспектакль распавядае аб каханні і пакутах украінкі Марусі Чурай, вядомай у народзе сваімі песнямі.

8 верасня на сцэне – лялечная пастаноўка «**Граф Глінскі-Папалінскі**» паводле п’есы Артура Вольскага. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца Вячаслаў Шакалідо распавядае незвычайную гісторыю, што адбылася з сябрамі – хлопцам Марцінам і катом Максімам.

15 верасня для дзяцей будзе ісці драматычны монаспектакль «**Палескія рабінзоны**» паводле аповесці Янкі Маўра. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў. Глядачы спектакля разам з яго героямі адправяцца

ў цікавую вандроўку, а таксама даведаюцца, як здабываць агонь, рабіць гаспадарчыя прылады, шукаць ежу ў лесе...

19 верасня на сцэне монаспектакль Сяргея Кавалёва паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд «**Маленькі Анёлак**». Маленькія глядачы даведаюцца пра падарожжы анёлка-апекуна забытых жывёлаў, якога Бог спусціў на зямлю адшукаць самую няшчасную істоту. Выканаўца – Раіса Астрадавіна, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Увечары на сцэне – монаспектакль «**Нобіль – Барвяны Уладар**» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Свая легенда». Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў. Пра пачатак XVII стагоддзя ў Беларусі, які лічыцца смутным часам, яго вуснамі распавядае швейцарац Конрад Цхакек, наёмны валяр у Рэчы Паспалітай.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Сяргей ВАСІЛЬЕЎ

(Працяг. Пачатак у № 32)

Калі перайсці плошчу і павярнуць налева, то трапім на вуліцу Рынкавую (у наш час называецца Кастрычніцкай). Сёння гэта вуліца разоў у 10 даўжэйшая, а ў 1930 гады яна ледзь даходзіла да скрыжавання з цяперашняй Камуністычнай, якой тады не было. Даўжыню мела без малага 200 метраў, да цяперашняга кінатэатра «Колас», дзе стаяў дом Вудры (такое прозвішча меў гаспадар гэтага дома, літовец). Сюды прыехаў пасля Першай сусветнай вайны, пабраўшыся шлюбам з мясцовай жанчынай. Сам ён быў родам з-пад Шаўляя (Літва). А насупраць, праз вуліцу, у доме, які нядаўна знеслі, жыў Лысёнак, праваслаўны беларус, які ў 1935 годзе перасяліўся з вёскі і адкрыў у Мёрах сваю краму.

Што таксама вельмі адметна, на гэтай жа вуліцы жыў і каваль Іван Ходас, які сюды перасяліўся ў 1935 годзе. Тут цяпер жыве ягоная ўнучка. Праз вуліцу, каля цяперашняга магазіна «Хлеб», стаяў панскі дом. У гады нямецкай акупацыі там жыла паненка Зоська Мірская; дом гэты згарэў у 1944 годзе пад час вызвалення Мёраў.

Калі яшчэ перайсці плошчу ўпоперак і павярнуць направа, то выйдзем на вуліцу Школьную, якая і тады так называлася, бо на ёй месцілася паўшэхная (агульнаадукацыйная) школа. Цяпер гэта стары пусты будынак, які належыць касцёлу. Вулачка мае даўжыню прыкладна 150 метраў, на ёй да вайны жылі яўрэі. А на скрыжаванні Школьнай і Садовай, непадалёк цяперашняга магазіна «Метан», месцілася синагога (дакладней – малітоўны дом). Там таксама праходзілі іудзейскія богаслужэнні.

Побач была, як ужо згадвалася вышэй, вуліца Садовая, але на ёй стаяў толькі адзін дом.

Ад Школьнай да вуліцы Пілсудскага ішоў завулак Школьнай. На ім былі тры дамы, у якіх жылі яўрэі. Даўжыня гэтага завулка, як тады, так і цяпер, 80 метраў.

Пры злучэнні Школьнай вуліцы і плошчы стаіць склад, зроблены з вялікіх цаглянаў. Яго таксама калісьці пабудаваў яўрэй-гандляр.

Калі прайсці да пачатку сённяшняй Кастрычніцкай вуліцы, то ўпоперак ёй ішла яшчэ адна вулачка, на якой стаялі тры дамы. У двух з іх жыла адна сям’я – Гардукевічаў, – якая пераехала ў Мёры з Латышонак. Пасля вайны сям’я з’ехала ў Польшчу. А на самым вуглу гэтай вуліцы з Рынкавай стаяў і цяпер стаіць панскі дом, які належаў пану Мірскаму. У 1930 гады ў ім жыў настаўнік матэматыкі пан Клейста, які арандаваў дом. Цяпер гэта прыватны жылы дом.

Кс. Ю. Бародзіц, будаўнік касцёла

(Працяг на стар. 8)

Былая пажарная каланча (пазней – старая аўтастанцыя)

Провады лета

Уздоўж

1. «Калі хочаш доўга жыць і зберагчы ..., абавязкова еш мёд». Авіцэна. **5.** ... ў гамонцы, а салодкі мёд у гаршку (прык.). **9.** Першы .... Старажытнае земляробчае свята (14 жніўня), якое ўключае ў сябе свята маку (Макавей, Макава, Макаўе) і мёду (Мядовік). **10.** Каробачка маку. **11.** На Макавей елі пірагі з макам. «Рады ..., што пірог з макам» (прык.). **13.** Дары лесу; лічылася, што іх будзе многа, калі на першы ... пройдзе дождж. **14.** «Бо чужая ..., // Як асіна горка. // Аяж маладзенька, // Як мёд, саладзенька» (прып.). **16.** Салодкі мёд, ды не па дзве ... ў рот (прык.). **17.** Дзе цвяток, там і ... (прык.). **19.** ... бяды не чыніць (прык.). **22.** Вялікі цюбік. **23.** Адлучэнне ад царквы. **27.** «Пасеяў дзед грэчку, ... кажа: – Мак!». З беларускай народнай песні «Пасеяў дзед грэчку». **28.** ..., або студня; некалі ў час галашэння па тапель-

цу ў ... кідалі мак. **29.** Прыстасаванне арганізма да новых умоваў.

Упоперак

2. Абшар, прастора. **3.** Земляроб. **4.** Рака, левы прыток Прыпяці. **5.** Ахапак, звязка. **6.** Тое, што і ласо. **7.** Галка (абл.). **8.** Танцавальны крок. **12.** Ежа з тварагу. **14.** Сонцазасцерагальныя шторы. **15.** ..., або залом; пучок зламаных, закручаных сцяблінаў жыта, знак шкадлівага чарадзейства. **17.** Пчаліная .... Самка пчолаў,

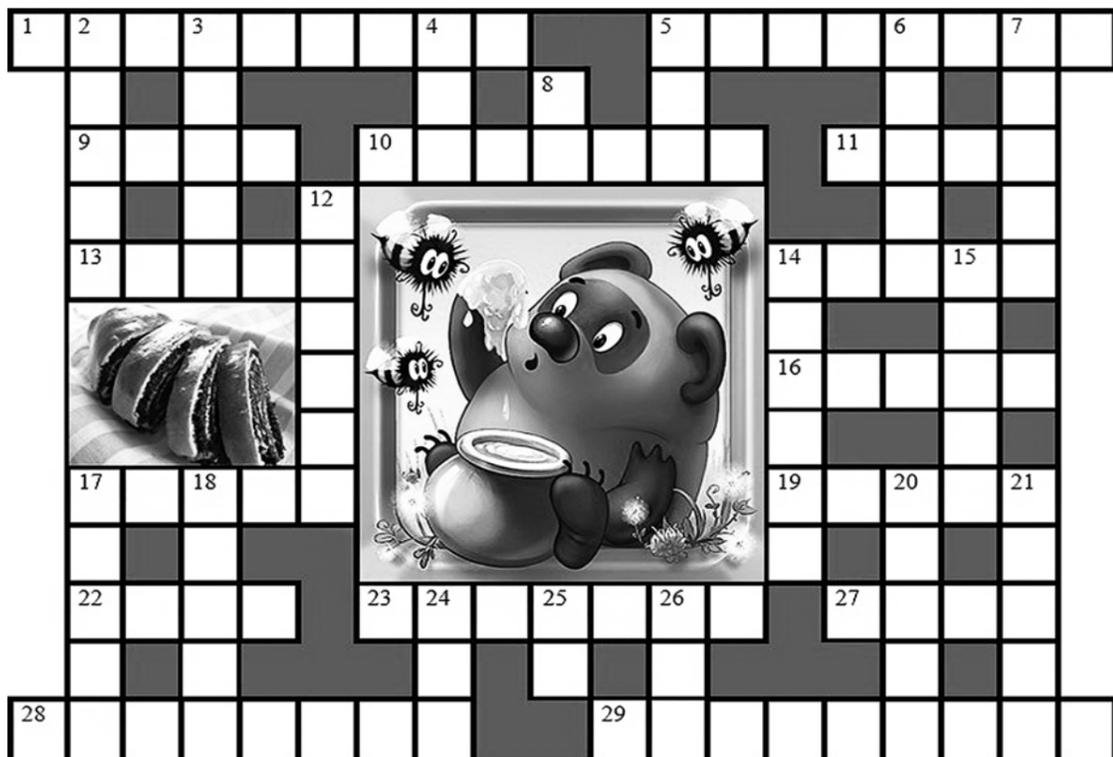
якая размнажаецца. **18.** Добрыя справы, учынкi. **20.** Ёсць ... ў садзе – будзе яблык на галіне (прык.). **21.** «Нашы хлопцы хварсуны, // На сямёх адны штаны. // У ... сабіраюцца, // За штаны ругаюцца» (прып.). **24.** Спас сустракай – у мёд ... мачай (прык.). **25.** Чацвёртая нота музычнай гамы. **26.** «Была б у Мішкі барада, // То цёк бы ... па барадзе». З верша В. Гардзея «Мядзведзь на пасецы».

*Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ*

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 32

Уздоўж: 1. Ганна. 6. Спас. 9. Сярпчкі. 11. Баба. 12. Збожжа. 13. Кроп. 17. Мясa. 18. Адзін. 20. Жніво. 21. Урач. 23. Явар. 24. Заломы. 27. Поле. 30. Канторка. 31. Жыта. 32. Зямля.

Упоперак: 1. Глыба. 2. Аск. 3. Грыб. 4. Корж. 5. Ікра. 7. Пі. 8. Серпень. 10. Абляпіха. 14. Разнасол. 15. Гадок. 16. Багун. 19. Ажыятаж. 22. Песня. 24. Знак. 25. Лета. 26. Мар’я. 28. Таз. 29. Ют.

Былая пажарная каланча (пазней – старая аўтастанцыя)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Убранства касцёла

Колькі словаў пра самую доўгую вуліцу тагачасных Мёраў – вуліцу Касцельную (цяпер імя Кірава). Яна пачыналася ад касцёла і заканчвалася крыху далей цяперашняга парку. Да дома, дзе тады і цяпер жылі татары Шчуцкія. Яны перасяліліся сюды ў 1930 годзе з Паставаў. Дзе сёння парк, ніхто не жыў, а насупраць было некалькі яўрэйскіх дамоў, толькі на беразе возера жыў беларус Маляўка. У прамежку паміж цяперашнімі вуліцамі Камуністычнай і Леніна было некалькі дамоў, у якіх жылі яўрэі, у тым ліку і мясцовы рабін. Каля моста праз рэчку Мёрыцу да 1938 года знаходзілася пошта, цяпер там жылы дом.

А далей налева ідзе вуліца Паштовая, якая і тады так называлася. На ёй былі дамы арганіста, ксяндза і аднаго багатага яўрэя, гандляра ільном. За рэчкай побач з касцёлам было некалькі касцельных дамоў, дзе жыла касцельная прыслуга. А за храмам былі каталіцкія могілкі, якія цяпер агульныя.

Вось, бадай, і ўсе тагачасныя Мёры.

Яшчэ трэба, вядома, сказаць пра мёрскую чыгунку. Яна была пабудаваная ў 1932 годзе. Дакладней, была пабудаваная галінка Варапаева – Друя. І вось цікавы факт. Спачатку польскія ўлады меркавалі яе весці праз мястэчка Перабродзе – цяпер вёска ў Мёрскім раёне паміж Браславам і Мёрамі. Але ўладальнік Мёраў пан Мірскі даў польскім уладам хабар, каб дарогу правялі праз Мёры, што і было зроблена. Гэтая галінка Варапаева – Друя – адзіная чыгунка, якую ў Заходняй Беларусі пабудавалі палякі. Рэйкі на ёй былі заменены толькі ў 1977 годзе.

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Каля вытоку рэчкі Мёрыцы

Верасень

8 – Нямцоў Віктар Віктаравіч (1941, Расія), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага і наўментальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

8 – Сабалеўскі Людвік (1791, Вільня – 1830), вучоны-філолаг, бібліяграф – 225 гадоў з дня нараджэння.

9 – Карнілаў Іван Пятровіч (1811 – 1901), расійскі дзяржаўны дзеяч, асветнік, папачыцель Віленскай навучальнай акругі, кіраваў дзейнасцю Віленскай археаграфічнай камісіі, якая па яго ініцыятыве выдала Тураўскае Евангелле і 4 тамы Археаграфічнага зборніка дакументаў, у якіх шмат звестак па гісторыі Беларусі і Літвы, – 205 гадоў з дня нараджэння.

9 – Міхневіч Арнольд Яфімавіч (1936, Мінск), мовазнаўца, даследчык пытанняў граматыкі, лексікалогіі, лексікаграфіі, этымалогіі беларускай мовы, культуры беларускіх і рускіх моваў, супастаўляльнай і сацыяльнай лінгвістыкі, рыторыкі і культуралогіі, выдатнік народнай асветы, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 80 гадоў з дня нараджэння.

11 – Білібін Аляксандр Іванавіч (1911, Украіна – 1993), дырыжор, дзеяч самадзейнага музычнага мастацтва, заслужаны артыст Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

11 – Маслаў Аляксандр Лявонавіч (1876, Расія – 1914), расійскі збіральнік і даследчык народнай музыкі, у т.л. беларускага фальклору, педагог – 140 гадоў з дня нараджэння.

11 – Фалькенгайм Эрых фон (1861, Польшча – 1922), германскі ваенны і дзяржаўны дзеяч, які ў сакавіку 1918 г. прызнаў Беларускую Народную Рэспубліку і падтрымаў яе Раду, генерал ад інфантэрыі – 155 гадоў з дня нараджэння.

12 – Бакалінская Жанета Валянцінаўна (1941, Расія), мастак дэкаратыўна-ўжытка-

вага мастацтва, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1980) – 75 гадоў з дня нараджэння.

12 – Дзікоўскі Мікалай Раманавіч (1866, Ковенская губ. – 1909), дзеяч Праваслаўнай Царквы, даследчык царкоўнай гісторыі і археалагічнай спадчыны Беларусі – 150 гадоў з дня нараджэння.

13 – Салаўёў Аляксандр Аляксандравіч (1926, Расія), мастак тэатра, жывапісец, графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

13 – Шалігоўскі Тадэвуш (1896, Украіна – 1963), польскі кампазітар і педагог, арганіза-тар і ўдзельнік экспедыцыі па зборы беларускага фальклору на Гродзеншчыне (1950, 1951) – 120 гадоў з дня нараджэння.

14 – Мельнікоўская Вольга Мікалаеўна (1921, Расія – 2008), расійскі археолаг, якая займалася вывучэннем помнікаў археалогіі паўднёва-ўсходняй Беларусі, абследавала каля 200 археалагічных помнікаў, матэрыял раскопак аб'яднала ў мілаградскую культуру – 95 гадоў з дня нараджэння.

14 – «Наша доля» (Вільня; выдавалася да 14.11.1906), грамадска-палітычная і літаратурная газета, першае легальнае перыядычнае выданне на беларускай мове – 110 гадоў з пачатку выдання.

14 – Шакун Леў Міхайлавіч (1926, Капыльскі р-н – 1996), мовазнаўца, педагог, заслужаны работнік вышэйшай школы Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986) – 90 гадоў з дня нараджэння.

15 – Панятоўскі Станіслаў (1676, Польшча – 1762), дзяржаўны і ваенны дзеяч ВКЛ і Рэчы Паспалітай, генерал артылерыі ВКЛ, генерал кавалерыі шведскай арміі, генерал-лейтэнант польскага войска, удзельнік Паўночнай вайны 1700 – 1721 гг. – 340 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАГАРЭЛАЎ Леў Мікалаевіч (н. 27.06.1929, г. Ачакаў Мікалаеўскай вобл.) – беларускі архітэктар. Заслужаны архітэктар БССР (1973). Скончыў Адэскае інжынерна-будаўнічы інстытут (1954). З 1954 г. у інстытуце Мінскпраект (з 1964 г. кіраўнік майстэрні).

Асноўныя працы ў Мінску: жылыя дамы па вул. Казлова, Енісейскай, Кальварыйскай, Серафімовіча, Партызанскім праспекце, у жылым раёне Чыжоўка (1960 – 1970-я гг.), па вул. Максіма Танка (1977 – 1984, у сааўтарстве), Омскім завулку, на Велазаводскай плошчы, масты праз раку Свіслач па вул. Кастрычніцкай і Аранскай (1962), гасцініца «Турыст», Цэнтральны навукова-даследчы і праектна-тэхналагічны інстытут арганізацыі і тэхнікі кіравання (1973, у сааўтарстве), інстытут Мінскпраект (1975, у сааўтарстве), гасцініца «Кастрычніцкая», Мінскі аўтавакзал «Усходні», станцыя «Маскоўская» Мінскага метрапалітэна.

ПАГЛЫБЛЕНАЯ ГРАВЮРА – друкаваны адбітак на паперы (ці падобным матэрыяле) з пласціны-дошкі (пераважна меднай), на якой фарба запаўняе паглыблены малюнак; від гравюры. Вядомая з XV ст., на тэрыторыі Беларусі з XVII ст.

Малюнак гравюры паглыбляюць механічнымі ці хімічнымі (пратраўліванне кіслатою) сродкамі, фарбу набіваюць тампонамі ў паглыбленні, гравёрную дошку, накрытую вільготнай паперай, пракатваюць паміж валькамі друкарскага станка. Існуюць разнавіднасці паглыбленай гравюры: афорт, аква-тынта, мяккі лак, разцовая гравюра, «сухая іголка», мецца-тынта і інш.

ПАГОДЗІН Аляксандр Львовіч [03(15).06.1872, Віцебск – 16.05.1947] – рускі гісторык, філолаг-славіст. Скончыў Пецябургскі ўніверсітэт (1894). Доктар славянскай філалогіі (1904). Прафесар Варшаўскага (1902 – 1908), Харкаўскага (1910 – 1919) універсітэтаў.

З 1919 г. у эміграцыі, працаваў у Бялградскім універсітэце, адкуль звольнены ў 1941 г. пасля нямецка-фашысцкай акупацыі Югаславіі.

Аўтар працаў па гісторыі і літаратуры славянскіх народаў. Цікавіўся нацыянальна-вызвольным рухам беларускага народа, перапісваўся з рэдакцыяй газеты «Наша Ніва». У часопісе «Вестник Европы» змясціў рэцэнзію на кнігу П. Бародкіна «Беларусы» (1902), артыкул «Беларускія паэты» (1911), у якім высока аданіў творчасць Янкі Купалы, Якуба Коласа, М. Багдановіча. Вітаў дзейнасць Беларускага навукова-літаратурнага гуртка студэнтаў Пецябургскага ўніверсітэта. Багдановіч прысвяціў Пагодзіну «Санет» («Паміж пясцоў Егіпецкай зямлі...»).

Аляксандр Пагодзін